

NARCÍS MASÓ I LA SEVA OBRA: L'ESCOLA DE S'AGARÓ

SALOMÓ MARQUÈS

DEPARTAMENT DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ. COL·LEGI UNIVERSITARI DE GIRONA. U.A.B.

INTRODUCCIÓ

Aquest treball preten recuperar la figura de Narcís Masó i Valentí (Girona, 1890-1953), treballador infatigable i entusiàstic en el camp de l'educació, a Barcelona i Girona. És també una senzilla aportació al desvetllament general que hi ha a les comarques del Principat per anar descobrint i coneixent aquelles persones i institucions que d'alguna manera han anat configurant el nostre passat pròxim educatiu.

El descobriment –seguit de l'admiració– de la personalitat de N. Masó el vaig fer quan era estudiant d'història de la Pedagogia al Col·legi Universitari de Girona amb Josep Pallach de professor. Juntament amb tres altres companys vàrem presentar un treball de final de curs intitulat «Aproximació a l'obra pedagògica de Narcís Masó»¹, del qual n'he pres algunes dades.

El treball constarà de les següents parts:

1. Biografia de Narcís Masó.
2. La personalitat pedagògica de Masó.
3. La seva obra personal: l'Escola de S'Agaró.
4. A manera de conclusió.

1. BIOGRAFIA²

Narcís Masó i Valentí neix a Girona el 27 de maig de 1890. Fill de Rafel Masó i Pagès i de Paula Valentí i Fuster, és el novè fill d'una família d'onze germans. El seu pare fou director del «Diario de Gerona» (políticament simpatitzà amb la Lliga i sortí fins a l'esclat de la guerra civil).

El juny de 1906 acaba el batxillerat als Germans Maristes i el setembre entra al Seminari Diocesà on hi estudia el primer curs de filosofia. En acabar el curs comença

a treballar a la Caixa d'Estalvis «Moragas i Barret» (la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis) de la que el seu germà Santiago n'era secretari³.

L'any 1912 és a Terrassa on resideix, dona classes particulars i treballa a l'escola «Mont d'Or»; l'any següent –1913– treballa a l'escola Vallparadís, juntament amb Alexandre Galí, Joan Llongueres... L'amistat amb aquests companys de feina i d'inquietud ja no es desfarà. El setembre de 1915, tancada l'escola Vallparadís, passa a l'escola Montessori de la Mancomunitat.

L'1 d'agost de 1917 surt a Terrassa el primer número de la revista «El Mal Temps», Masó n'és el director. Es tracta d'un periòdic quinzenal català que defensa l'ideal nacionalista. L'any 1918 trobem el nom de Narcís Masó entre els socis de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

«L'any 1923 entra un nou equip redactor a «La Mainada» –setmanari il·lustrat dels infants de Catalunya–, un equip format per pedagogs encapçalats per N. Masó i Valentí, Eñadi Homs i Artur Martorell»⁴.

En aquest temps també és col·laborador del magazine català «D'Ací D'Allà» en l'etapa que el dirigeix Ignasi Folch i Torres (juny 1919–juny 1924).

En ésser dissolta l'Escola Graduada de la Mancomunitat es crea a Barcelona la Mútua Escolar Blanquerna, n'és fundador A. Galí i Masó hi col·labora des del primer moment. L'any següent s'ha d'exiliar per haver-se manifestat contra la dictadura de Primo de Rivera. Ho aprofita per cursar estudis a l'Institut de Ciències de l'Educació «J. J. Rousseau» subvencionat, segons Galí, per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. També participa en congressos de pedagogia i activitats relacionades amb el món de l'educació. L'any 1927 juntament amb Joan Llongueras participa en el «I Congrès du Rythme» celebrat a Ginebra.

Tornat de l'exili, on ha fet gran amistat amb Piaget (amb el que col·labora en un llibre), participa en els Cursos Tècnics de Pedagogia organitzats per Galí ja durant la dictadura de Primo de Rivera. També li és confiada la direcció de la Secció Monturiol de la Mútua Blanquerna que es cuidava de l'ensenyament del comerç. Tot això durant el

¹ Aquests companys eren: Joan Colomer, Manel Miralles i Ramon Romaguera. Era el curs escolar 1974-75. Posteriorment i en ocasió de les I Jornades d'Història de la Pedagogia als Països Catalans (Barcelona, Desembre 1977) vaig presentar un breu comunicació sobre N. Masó i l'Escola de S'Agaró.

² Quasi totes les dades d'aquesta biografia, així com les del apartat referent a publicacions, les he obtingut gràcies a l'amabilitat de la vídua Masó i dels seus fills que han posat a la meua disposició el seu arxiu privat, d'una notable vàlua pedagògica. El meu agraïment per totes les atencions rebudes. Una altra font d'informació, pel que fa especialment als aspectes pedagògics, és l'obra d'Alexandre Galí *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*, editada per la fundació A.G., a Barcelona a partir de l'any 1978 i de la que regularment es van publicant volums.

³ Santiago Masó i Valentí, advocat, fou conseller de l'ajuntament de Girona, diputat a Cort per Vilademuls, degà del Col·legi d'Advocats de Girona i Comissari de la Generalitat.

⁴ v. TORRENT, J., TÀSIS, R., *Història de la premsa catalana*. Editorial Bruguera, Barcelona, 1966. I, pàg. 587.

curs 1928-29. El curs següent continua participant en els Cursos Tècnics juntament amb Piaget, Pompeu Fabra, Pau Vila...

Encara que la seva activitat té com a centre Barcelona no perd el contacte amb Girona on hi dóna conferències i participa en activitats culturals i ciutadanes.

Cau el dictador el gener de 1930. Es constitueix el Consell General de la Germanor de Minyons de Muntanya. El president és Batista i Roca, Masó en forma part juntament amb Mn. Antoni Batlle, Enric Llopis, Pere Gabarró, Valentí Vallés⁵... És secretari de l'Escola d'Estiu, repressa de l'any 1923, i hi dóna un curs sobre «*El joc, la vida de l'infant i l'escola*» i un altre sobre «*Educació física i principis generals de l'educació escolta*»; a més funcionarà durant tota l'Escola d'Estiu un assaig d'Escola Activa a càrrec del mestre de Palamós Antolí Tarrats sota el control de Masó. El mes de setembre és delegat per assistir al Congrés Internacional d'Educació Moral que se celebra a París. Continua publicant en el Butlletí de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

Abril 1931, es proclama la II República i l'Estat Català que després es converteix en la Generalitat de Catalunya. L'Ajuntament barceloní declara que l'escoltisme és un dels intents més reeixits per proporcionar una sòlida educació del caràcter i un desenvolupament físic complet i racional als infants i amb l'ajuda dels Minyons de Muntanya organitza el primer «Curset d'Educació Escoltista i pràctiques de campament», el curset consta d'11 lliçons, en són professors: Batista i Roca, Narcís Masó, Pere Gabarró i J. Soler i Damians.

Com l'any anterior és secretari de l'Escola d'Estiu. Composa la lletra i la música del «Himne a l'Escola d'Estiu»; hi dóna diversos cursos sobre: «*L'activitat de l'infant i els programes escolars*», «*La idea central de l'escoltisme i la psicologia de l'adolescència*» i «*El nostre assaig d'Escola Activa*».

Tota aquesta activitat, a més de les classes diàries, no el priva de dedicar-se a la poesia i el seu «*Rhododendrons Florits*» és premiada amb un accésit a l'englantina en els Jocs Florals de Barcelona.

L'any següent, 1932, participa a l'estiu en el Congrés que sobre Bilingüisme es fa a Niça. El 10 de febrer de 1933 surt la revista infantil «Plançons» de la que n'és director. El mes de març ha donat un curs de català a Sant Feliu de Llobregat. El 9 de novembre a la sala Mozart de Barcelona Unió Democràtica de Catalunya presenta els seus candidats per a les eleccions de diputats a Corts, Masó hi parla juntament amb Pau Romeva i Carrasco i Formiguera, entre altres⁶.

El dia de Sant Jordi s'havia casat amb Rosa Lluïsa i Mestras, de Reus, a la parròquia de Sant Pere de Terrassa.

Degut als fets d'octubre de 1934 els Minyons de Muntanya i les Guies Excursionistes han de restringir les activitats. El seu president Batista i Roca, absent de Barcelona, ha de ser substituït i el Consell designa a Masó per ocupar la vacant, menarà les regnes de l'Associació fins els primers mesos de l'any 1936.

Deixa la Mútua Escolar Blanquerna per fer la seva obra personal: l'octubre de 1935 comença a funcionar l'Escola de S'Agaró, amb els criteris de les Escoles Noves.

Participa en el Primer Congrés Nacional de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, celebrat l'abril

de 1936, amb la ponència: «*L'educació del caràcter a les escoles catalanes*».

En esclatar la revolta feixista es refugia a Sant Feliu de Guíxols on passa quatre mesos tancat a la presó, després es trasllada a Granollers on hi donarà classes durant tot el temps de la guerra civil. Quan s'acaba aquesta torna a Girona.

Aquí comença la segona etapa en la vida de Narcís Masó. Fa les activitats més diverses. El seu esperit artista el porta a col·laborar en treballs de decoració: altars, aparadors..., intervé com a assessor en la reconstrucció i restauració de diversos temples del bisbat, dóna conferències i classes a casa seva. Com a membre del Consell Diocesà d'Homes d'Acció Catòlica dóna algunes conferències i escriu alguns articles a la revista «*Vida Catòlica*» i encara té ànims per publicar el llibre «*Mi Lenguaje*» l'any 1947, en castellà –les circumstàncies ho imposaven– en tres volums, aquesta fou la darrera temptativa pedagògica. El bisbe el crida a l'Escola d'Arts i Oficis que el bisbat acabava de crear (any 1945) durant alguns cursos hi dóna classes de Llengua i Educació Social.

En aquesta segona etapa veiem un Masó mogut encara per l'ideal i no solament en el camp pedagògic (sabem que a casa seva es reunia amb companys d'Unió Democràtica), però les circumstàncies no li són propícies. Dóna la impressió d'un home que va fent la viu-viu, que no vol ni pot renunciar a tot el que creu però ha quedat sol i es troba sense caixa de resonància tot esperant temps millors.

El 15 d'octubre de 1953 mor a Girona.

Completem aquesta sumària biografia de Narcís Masó amb la relació d'articles i altres publicacions seves⁷.

Pedagogia

Le rythmique appliquée a la première education des eveugles. 1.er Congrès du Rythme. Genève. 1926.

La mesura de l'egocentrisme infantil segons el mètode Piaget. – La talla i el pes dels nostres infants. – Uns perfils psicològics segons el mètode Lasourski. Annals dels Cursos Tècnics de Pedagogia. Ed. Ateneum Polytechnicum. Barcelona, 1928-29.

L'horari i la feina. Butlletí A.P.E.C., any VIII, oct.-des. 1930. *L'Escola de S'Agaró*, 1935-36. Opuscle sense data ni peu d'impremta.

L'educació i la psicologia de l'individu. Butlletí dels Mestres, n. 169-170, any IX, 1937.

Mi Lenguaje. 1.er y 2.º grado. J. Durán. Barcelona, 1945.

Mi Lenguaje. 3.er grado. J. Durán. Barcelona, 1947.

Amb col·laboració amb Piaget té el cap. II «*La presión adulta y el realismo moral*» del llibre de Piaget «*Le jeuement moral chez l'enfant*» P.U.F. París, 1932.

Treballs inèdits

L'Escola Nova (41 quartilles).

Treballs per equips a l'escola (40 quartilles).

El mètode de lectura global del Dr. Decroly (7 quartilles).

Hi ha també un petit aplec amb apunts sobre: l'educació de l'infant; valor social de l'escola;...

Col·laboració amb revistes

Des de Terrassa col·laborava a la revista *Aiguaforts*, revista d'art i humor. Girona (1 març 1914-23-gener 1915).

⁵ V. SERRA, A., *Història de l'escoltisme català*. Ed. Bruguera, Barcelona, 1968, pàgs. 54ss.

⁶ RAGUER i SUÑER, H., *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Public. de l'Abadia de Montserrat, 1976, pàg. 176.

⁷ No hi posem les comunicacions ja citades en la biografia ni tampoc els treballs a les Escoles d'Estiu dels que hi ha un resum en els opuscles editats per la mateixa Escola d'Estiu els anys 1930 i 1931.

La Mainada, setmanal il·lustrat dels infants de Catalunya. Hi fa les editorials i les signa amb el nom «El Cavaller de Sant Jordi», n'era també el cap responsable de l'equip pedagògic.

Participa a *Plançons*, n'és director. La revista *D'Ací d'Allà* veu la seva col·laboració durant la primera etapa, des de la seva fundació 10.I.1918 fins el juny de 1924.

Llibres no relacionats amb pedagogia.

Cançons juvenques. Girona, 1919. És un aplec de poesies.

2. LA PERSONALITAT PEDAGÒGICA DE MASÓ

Aquesta breu biografia, no completa però sí suficient, ja ens dóna una idea de la personalitat de Masó. Del seu temps educador, que és el que ens interessa recalcar en aquest treball, en tenim alguns testimonis escrits que ens ajudaran a fer-nos una idea cabal de qui era Narcís Masó.

Alexandre Galí ens parla d'ell com d'un home entusiasta i engrescador «posava en tot el que feia una bona fe total, àdhuc ingènua, i posseïa a més un enginy extraordinari que li permetia amb la mateixa facilitat compondre uns versos, que pintar unes miniatures o una decoració de teatre, o posar unes solfes a uns goigs o un himne improvisat. Amb el mateix enginy, doncs, preparava unes lliçons o ideava un procediment per a ensenyar tot el que convingués, i sempre amb un entusiasme juvenívols i encomanadís. Se sortia de totes les coses amb molta traça, però li mancava potser la profunditat i la norma»⁸.

Per altra part Jaume Quadrat, mestre participant en l'Escola d'Estiu de 1930 quan parla de les classes diu «Les classes que es donen als mestres són un esclat de poesia pedagògica. (...) Ni professors ni alumnes. Una veritable democràcia escolar que exclou els privilegis i agermana uns i altres.

Allí es veu el pedagog Sr. Galí, director de l'Escola com un alumne més: rient de les ingenuïtats d'uns i altres; esforçant-se a crear-ne per humanitzar-les i viure-les.

El Sr. Masó poeta i enamorat, el veureu sempre com un infantó. S'hi troba com el peix a l'aigua. És mestre i és noi»⁹.

I a la Galeria de Retrats de l'Escola d'Estiu de l'any següent, 1931, Carles Sana ens el descriu de la següent manera: «Heu's ací, doncs, un triumvirat magnífic: simpatia, activitat, optimisme. Sense ells no s'hauria dreçat; sense ells no s'hauria fet la seva història; sense ells hauria romàs vençut al primer tombant. No podria esmaltar, com ara, la seva vida amb noms gloriosos, noms rutilants, autèntiques gemmes de Catalunya: «Institut de Rítmica i Plàstica», «Mont d'Or», «Vallparadís», «Mancomunitat», «Blanquerna»...

Ni salvar-se de l'èxode: França, Suïsa, Itàlia, Bèlgica, Alemanya, Dinamarca, Suècia...

Sempre amb l'esguard al cel. Cor i esperit projectats sempre a l'Infinit.

Valerós, inoblidable cavalier de l'ideal»¹⁰.

Cal reconèixer que tant els alumnes com els col·legues coincideixen bastant a l'hora de descriure Masó.

Gran part de la seva activitat pedagògica la duu a terme a Barcelona, al costat de les grans figures del moment: Martorell, Galí, ... però l'any 1935 torna cap a Giro-

na per a fer la seva obra personal: l'Escola de S'Agaró, serà «l'últim assaig d'escola nova realitzat a Catalunya abans de la guerra» diu Galí¹¹. Tanmateix serà una realitat molt breu, tan breu que no tindrà temps de consolidar-se, la guerra dels tres anys tirarà per terra les il·lusions pedagògiques del nostre home.

Masó volia crear a S'Agaró un internat de primer ordre amb els criteris de l'Escola Nova, intentà aplicar al màxim els 30 punts que Ferrière va donar com a trets característics d'una Escola Nova¹²: un centre que fos un laboratori de pedagogia pràctica, un internat en plena naturalesa on de manera coeducativa es fomentés l'activitat personal del noi i de la noia a base de treballs manuals, potenciant al màxim els seus interessos.

La situació personal de Masó per a encarar-se amb una tasca d'aquesta envergadura era òptima ja que «tenia experiència molt vasta i una sòlida preparació en el camp de l'educació nova. Havia viscut alguns dels assaigs del nostre país, havia vist de prop les escoles suïses del mateix tipus, havia assistit a tots els Congressos que es van celebrar durant l'exili i havia treballat intensament al costat dels homes de l'Institut ginebrí, dels quals era especialment estimat»¹³.

Abans, però, de veure amb detall l'obra de S'Agaró vegem com concep l'Escola Nova. Sortosament tenim un treball inèdit d'ell intitulat «*L'Escola Nova: les seves bases, la seva essència i el seu esperit*» que ens permet de copsar en profunditat el seu pensament¹⁴.

L'essencial per a fer l'Escola Nova «no és ni refer l'edifici, ni canviar les taules, ni substituir els llibres, ni suprimir els horaris. Per a fer l'Escola Nova el més essencial és *saber què és un infant*. És saber com es desenvolupa la seva vida i fer que l'ensenyament vagi de cara a les seves necessitats». Si no fem això ens assemblarem al botiguer que canvia l'aparador i renova la façana de la botiga però continua venent els mateixos productes de sempre.

Aquesta veritat tan senzilla fa molt temps que és predicada: Rabelais, Montaigne, Comenius, Rollin, Fenelon, Rousseau... són algunes de les veus que malden per una major atenció a l'infant en el camp de l'educació. Cal conèixer bé el noi, és el denominador comú de tots aquests educadors; cal conèixer bé el noi, ens dirà Masó, i les seves necessitats psicològiques, i això és el que propugna l'Escola Nova.

«Si volem tenir un concepte prou clar del què és l'Escola Nova ens cal començar per tenir-lo del què és el noi; hem de començar per entendre aquest període de preparació tan llarg que precedeix l'edat adulta, aquest període que el descobrim més llarg com més ens enfilem en l'observació dels éssers de l'escala zoològica. Hem de veure quina utilitat té aquest període; hem de conèixer el seu funcionalisme; hem de descobrir quines són les fonts d'adquisició dels coneixements; en virtut de quins processos i amb quin ritme es desenvolupa. I com més ens endinsem en aquestes preocupacions més ens adonarem de com l'escola tradicional, tan extesa encara en la pràctica de la manera de fer malgrat que s'agenciï amb aparences d'escola nova, és lluny de les necessitats psicològiques de l'infant.»

¹¹ GALÍ, A., *Història de les institucions i...* II, citat, pàg. 209.

¹² V. MARTORELL, A. *Com realitzar pràcticament una Escola Nova*, El Tremp, Barcelona, 1979.

¹³ GALÍ, A., *Història de les institucions i...* II, citat, pàg. 209.

¹⁴ A pesar de que ja s'ha escrit molt sobre el tema, no puc deixar de recomanar la publicació d'aquest text i d'altres inèdits de l'autor per la seva claredat en l'exposició i en tipus d'exemples que posa, evitant-nos de recórrer —com tant sovint es fa— a autors forasters. Els textos entre cometes són fragments d'aquest treball inèdit.

⁸ GALÍ, A., *Història de les institucions i...* II, citat, pàg. 209.

⁹ Diari de l'Escola d'Estiu 1931, Notes de l'Escola d'Estiu de l'any passat, pàg. 46.

¹⁰ *Ibidem*, pàg. 122.

Convençut de la necessitat de coneixements psicològics, que ens permetran un coneixement aprofundit de l'infant, jutja amb duresa l'escola tradicional «basada en el costum i la rutina. Preocupada més per disquisicions lògiques que per experiències psicològiques, creà uns programes que expressaven a meravella les exigències de l'adult però que negligien del tot les necessitats de l'infant. Volia que el noi sortís de l'escola apte per a la vida però s'oblidava de començar per saber què era la vida».

Tot això sí que ho fa l'Escola Nova, parteix de les necessitats de l'infant, al que coneix bé i estima. L'escola ha d'educar per a la vida, ha de ser una fornada de persones i de persones amb sentit social. Aquesta és una de les preocupacions de Masó, que els nois adquireixin consciència de ciutadans, de membres de la societat i que es disposin a treballar, a prendre part activa en el govern.

No em sé estar de transcriure un text de Masó que, venint de qui ve, adquireix més relleu després de 40 anys d'ésser escrit: «L'escola és l'única fornada d'on poden sortir els ciutadans perfectes. És el sedàs on es comença l'autèntica tria entre els aptes i els ineptes per a la governació de l'Estat.

La sabiduria no és patrimoni dels rics. De vegades és la necessitat la que desperta la intel·ligència. Per això sovint veiem que és entre les classes riques on més abunden els ineptes.

Per això cal que l'escola sigui única per a totes les classes socials. Cal que tots tinguin les mateixes possibilitats de donar bon rendiment a fi que es pugui destriar de debò els qui el donen perquè veritablement són millors.

No tothom és apte per a les mateixes tasques. Es pot fallar en una matèria però reeixir en una altra. La tasca de l'escola no ha d'ésser precisament fer surar el noi en una tasca pel qual se senti negat, sinó fer-li veure que, en el que sap fer, pot trobar-hi el mitjà de triomfar en la vida i d'ésser útil a la humanitat.

No hi ha ningú imprescindible. Tothom necessita de tothom. Per això l'escola ha de començar per combatre l'individualisme que fomenta l'escola tradicional.»

3. L'ESCOLA DE S'AGARÓ

És dintre d'aquesta mateixa òptica que cal inscriure l'Escola de S'Agaró, la de formar persones compromeses i responsables: «La preocupació primordial de l'Escola de S'Agaró serà la tasca educativa, i d'una manera especial el desenvolupament de la personalitat dels alumnes, de manera que si per un costat la vida a ple camp i la pràctica de tots els esports els permet de pujar amb una salut robusta, per un altre la formació moral ha de donar per resultats obtenir homes d'esperit obert i lleial, cultes i respectuosos, enginyosos i decidits, que per a fer la seva via no hagin de pensar mai en recolzar-se sobre la seva fortuna, sinó sobre ells mateixos; homes que sentin a cada moment la responsabilitat dels seus propis actes davant Déu i davant la Pàtria»¹⁵.

A l'hora d'estudiar aquesta escola tinc una doble font de documentació, la oficial, és a dir les instàncies adreçades al «Sr. Jefe de la Sección administrativa de Primera Enseñanza» de Girona i una altra consistent en l'opuscle informatiu editat per Masó per a propaganda de l'escola. No cal dir com són de diferents i contrastades aquestes dues fonts informatives, la primera de caire oficial, amb tota la documentació exigida per aquests casos: horaris,

paperassa..., la segona molt més vivencial i d'acord amb el pensament i la ideologia de Masó que, per altra part, coincideix amb els papers i documents que he pogut consultar dels antics alumnes. Faig notar que tot el que dic sobre l'escola ho és a partir del text del fulllet de propaganda, no pas de les instàncies oficials.

Què vol ser S'Agaró?

Ja hem vist com una de les finalitats primordials de l'Escola de S'Agaró és la de fer persones responsables davant Déu i la Pàtria, Catalunya. L'escola es crea, però, amb la intenció de ser un remei a la crisi familiar que Masó constata hi ha en la societat del seu temps, fruit del treball quotidià i dels horaris ciutadans que trenquen la unitat familiar; els fills cada dia estan més exposats a la convivència amb companys i persones de moralitat poc escrupulosa; de fet els pares veuen com els fills a mesura que passen els anys se separen d'ells i es va perdent la vida familiar. L'Escola de S'Agaró es presenta com una solució: «El seu nombre reduït d'alumnes (50 com a màxim) convivint a totes hores, en estudis, activitats, jocs, esplais i àpats amb un grup de vuit professors fixos i amb llurs famílies, i la seva situació en un racó ideal de la Costa Brava on res destorbi el desenvolupament d'aquest caliu familiar, seran la millor garantia que l'ambient que s'hi respirarà serà més el d'una llar nombrosa i benestant, que no pas el casernari de la major part d'escoles de tipus ciutadà»¹⁶.

Els antecedents d'aquesta escola cal buscar-los d'una manera directa a l'Escola Blanquerna, i de manera més remota en les escoles d'Abbotsholme (Anglaterra), Odenwalschule (Alemanya), La Chataigneraie, l'Institut Monnier o l'École Internationale (Suïssa) o l'École des Roches (França).

El lema de l'escola era «Pensar i Obrar i Déu dirà», i la seva finalitat, ja ho hem dit, és la d'una educació integral i perfecta «per això hom pot dir que l'objecte principal no serà la funció instructiva, sense que això vulgui dir que hagi d'ésser mai negligida»¹⁷.

L'ideal de S'Agaró «és treballar per a que els alumnes adquireixin una consciència moral, un sentiment de responsabilitat i un desig de treballar pel bé comú»¹⁸. En aquesta línia els criteris de control dels nois seran el respecte, la sinceritat, la fidelitat. Es fomentaran valors com la solidaritat, companyonia, renúncia d'un mateix a favor dels altres... Aquí s'hi veu l'empremta personal de Masó. Amb la pràctica de totes aquestes qualitats en sortirà beneficiat el país, ja que els alumnes són la èlite que l'ha de dirigir a nivell ciutadà. Aquesta era una de les idees força de Blanquerna, ens ho diu un antic alumne: «Yo no podia deixar de tenir idees elitistes, perquè a l'escola ens deien que abans hi havia l'aristocràcia militar, després hi va haver la del diner, i ara hi hauria l'aristocràcia intel·lectual que, per definició, seríem precisament nosaltres mateixos. La voluntat de creació d'una classe es veia bé en el mateix recrutament dels alumnes. Si ara repassem la llista dels nois i noies, impressiona la quantitat que són fills, néts o nebots de personalitats conegudes»¹⁹. Afegint poc després «Moltes de les coses que ens passaven o en les quals pensàvem s'expliquen perquè a l'escola ens feien creure que seríem grans homes. No solament hi havia l'esperança messiànica que un de nosaltres seria l'alibe-

¹⁶ *Ibidem*, pàg. 3.

¹⁷ *Ibidem*, pàg. 4.

¹⁸ *Ibidem*, pàg. 7.

¹⁹ CIRICI, A., *Nen, no t'enfilis*. Editorial Destino, Barcelona, 1972, pàg. 153.

¹⁵ ESCOLA DE S'AGARÓ, curs 1935-36, opuscle informatiu sense data d'impressió, pàg. 4.

rador del país, sinó tot de petites esperances a nivell personal. Tu seràs un gran això; tu un gran allò»²⁰.

Vista la llista dels alumnes matriculats a S'Agaró en el primer –i únic– curs veiem que de fet ja hi ha una élite, una selecció. El preu (3.000 ptes. anuals l'any 1935!) excloïa automàticament tot un possible sector d'alumnes. L'internat, d'altra banda, estava pensat per un màxim de 50 alumnes, nombre exigint per una voluntat de fer les coses ben fetes. Els antics alumnes entrevistats ens han manifestat que la matrícula pel curs proper 1936-37 era gairebé completa.

Els alumnes

L'escola només pogué funcionar el curs 1935-36. Durant aquest curs hi hagué nou alumnes a l'escola, dels quals tenim el full d'inscripció. Tots nois; hem trobat, però, les notes de fi de curs d'una noia, germana d'un dels alumnes. L'internat estava pensat mixt, així consta a la instància oficial. Diguem entre parèntesi que les instàncies oficials van signades per Estanislau Aragó i Turon i per Rosa M. Llonas i Mestras, cunyat i esposa respectivament de Masó, ja que tots dos tenien el títol de mestre nacional. Masó posseïa el de diplomad de l'Institut de Ciències de l'Educació de Ginebra, títol que a efectes oficials era pràcticament nul.

Les escoles que han freqüentat els alumnes abans d'anar a S'Agaró són un bon indicador del tipus d'alumne que tindrà l'escola. Dos alumnes que venien de St. Feliu de Guíxols havien estat a les escoles municipals i a l'acadèmia «La Instrucció Popular S.A.», els altres, que provenien de Girona i Barcelona, havien freqüentat: Mútua Escolar Blanquerna, Germans de la Doctrina Cristiana, Germans Maristes, Escoles Pies, Jesuïtes de Sarrià i Institut Gabriel Rauch de Ginebra.

Els pares dels alumnes a més d'omplir el full d'inscripció havien de complimentar diversos papers, tots en funció d'aconseguir una bona educació física i moral, p.e. full d'inspecció mèdica va des de saber el tipus de lactància amb que ha estat criat el fill fins a demanar-los-hi si hi ha hagut algun avortament a la família i quants, passant per tota mena de qüestions que d'una manera o altra podien influir en l'educació del noi: si els pares viuen, si té germans i quants, edat que va començar a caminar..., el fet de ser pocs alumnes ajudava notablement a poder fer aquest tipus de control, però no oblidem que també es feia a Blanquerna on hi havia varis centenars d'alumnes.

Certament Masó vol complir el postulat de l'Escola Nova de conèixer el noi a fons i posa els mitjans al seu abast per aconseguir-ho.

L'horari

L'horari tipus que hi ha en el fulletó de propaganda ja ens revela alguns detalls significatius de l'escola.

7	llevar-se
7'30	gimnàstica
7'45	estudi (missa per als que vulguin)
8'15	esmorzar
8'45	estudi
12'15	esbarjo
1	dinar
1'45	migdiada
2'45	treballs manuals
4'45	berenar i joc
6	treball de biblioteca

8	sopar
9	vida social
10	dormir.

Aquest horari no és utòpic, els antics alumnes ens han confirmat que es portava a la pràctica. Pel que respecte a la missa, a l'escola hi vivia un capellà Mn. Barceló, i no oblidem que aquesta havia fet una opció religiosa: «Deu dirà» era part del seu lema. Quant a les tres hores i mitja d'estudi del matí se'ns diu «S'evitarà la fragmentació excessiva del temps per poder aprofundir els treballs dins de cada matèria. No hi haurà altres descansos que els que, segons la tasca, acordin professor i alumnes per breu moments».

L'horari ens mostra amb quina fidelitat Masó procura aplicar els punts ideals de l'Escola Nova a S'Agaró, p.e. el punt 6 de la Carta Magna de l'Escola Nova diu: «L'Escola Nova organitza treballs manuals. Els alumnes han de dedicar almenys una hora i mitja diària a aquesta activitat», i el punt 18 «L'ensenyament, propiament dit, només ocupa el matí. Durant la tarda es dediquen una o dues hores, segons l'edat, a l'estudi personal»²¹.

Cal tenir present que durant aquest primer curs i degut al fet d'haver-hi només 9 alumnes quines edats oscil·laben entre 9 i 16 anys, pràcticament cada alumne tenia un professor que estava només per ell.

Els professors

Masó vol crear una escola on hi hagi un ambient de família, això és una constant en la propaganda. Per aquest motiu a S'Agaró hi viurà ell amb la seva família: la muller i la filla petita, a més estarà acompanyat d'alguns mestres que hi residiran de manera permanent i d'altres hi residiran alguns dies a la setmana, ja que combinen amb la seva feina a Barcelona. El professorat era el següent: Educació religiosa i literària: mossèn Bartomeu Barceló; educació científica: Enric Llopis, perit industrial i diplomad a l'Institut Químic de Sarrià; educació artística: Carles Baró i Joan Mirambell, decoradors de S'Agaró; educació musical: Joan Llongueras, fundador de l'Institut Català de Rítmica i Plàstica, i Montserrat Crespo; educació general: Rosa Llonas, Montserrat Crespo i Manuel Pla; educació física: Guillem Blume i Enric Llopis; llengües estrangeres: Mlle. Germaine Pidoux.

L'ambient de família tenia un moment fort en la vida de cada dia a les 9 del vespre, temps dedicat a la vida social. La mateixa estructura de l'escola afavoria aquest clima familiar, l'edifici material on hi havia l'escola provisionalment era un hotel que s'adaptava per escola i que de cap manera havia estat pensat com un internat. El dissenyador fou Rafel Masó, conegut arquitecte gironí i germà de Narcís. Dormitoris per a dues persones, sales d'estar. Cada alumne o petit grup d'alumnes anava a estudiar allà on li agradava més.

Entre els papers de l'escola hi ha diverses auques i treballs que els alumnes dedicaven als professors o a companys seus, són un bon exponent d'aquest ambient de família que s'havia aconseguit a l'escola. En un treball intítulat «Retrat d'un mestre» un dels alumnes escriu: «Conec un senyor que duu ulleres. És un poeta de debó... Quan es posa a enraonar no acaba mai. Sempre diu «ni més ni menys»; aquesta paraula a tothom fa gràcia. Hi ha cops que després de dinar tothom es posa a riure perquè pensem amb allò. Quan fa classe al bosc tots els nois li tirem pinnassa pel damunt del barret perquè aquest senyor és el nostre professor de religió. i sempre que fa bo anem al

²⁰ Ibidem, pàg. 203.

²¹ V. MARTORELL, A., *Com realitzar pràcticament...*, citat, pàg. 13.

bosc a fer la classe de religió i per això li podem tirar pinassa. Quan s'aixeca es toca el sombrero: llavors li cau la pinassa que li hem posat. Si no sabeu qui és aquest senyor, jo us ho diré, és el P. Barceló.»

L'estudi i l'ensenyament

Fidel als postulats de l'Escola Nova l'ensenyament a S'Agaró es fa en petits grups, treballant de manera essencialment pràctica. «La cultura llibresca, de memorització, serà solament un corolari a una tasca ja resolta i sabuda, i acceptada com una necessitat per a la preparació d'uns exàmens»²². No oblidem que els alumnes havien d'anar-se a examinar a l'institut de Sant Feliu de Guíxols.

A l'opuscle no s'especificuen quines matèries són estudiades a l'escola, en les instàncies oficials hi ha la llista de totes les assignatures que s'ensenyaran: lectura, escriptura, aritmètica, geometria, ciències, agricultura, geografia, literatura, història natural, urbanitat, gramàtica, lliçons de coses, història d'Espanya, treballs manuals (en el cas de les noies substituïda per la labor). El que sí senyala l'opuscle són els grans apartats en que es divideix l'educació que vol donar-se a l'escola: moral; intel·lectual i científic; llenguatge; física, esports i excursions; artística; musical; manual; escoltisme.

Els idiomes oficials de l'escola seran el català, castellà i francès. A l'escola es parlava català sempre, el desig de parlar francès, aquest primer any es quedà en això: en un desig. Tampoc es pogué dur a terme la voluntat de l'escola de portar els nois a Anglaterra i Alemanya durant l'estiu per millorar aquests idiomes que s'haurien estudiat durant el curs de manera voluntària.

Tenen gran importància a l'escola: el llenguatge i tot el que hi estigui relacionat. «Una persona culta ha de saber expressar-se en la llengua que correspongui; i la base de l'expressió escrita és i serà sempre l'expressió oral, la qual serà treballada per tots els mitjans imaginables: rondalles, escenificacions, conferències, parlaments...»²³.

L'educació física, esports, excursions... totes aquestes activitats tenen un lloc preponderant en la vida de S'Agaró. Ens trobem en el moment de l'esclat de la gimnàstica sueca –fins aleshores pràcticament desconeguda a casa nostra que començava a practicar-se a les escoles municipals de Barcelona. La gimnàstica rítmica hi era practicada. El que més es feia eren excursions i sortides en bicicleta, en aquest sentit l'escola pel fet de ser a l'aire lliure era privilegiada.

L'educació escolta mereix un tractament especial. Masó considera el moviment fundat per Baden Powell com la millor organització i la que respon de manera més adequada a les necessitats psicològiques dels adolescents i, tot i que la línia general de l'escola hi està inspirada, qui vulgui podrà formar part dels Minyons de Muntanya, adherits a la Germanor de Minyons de Muntanya de Catalunya. Masó n'era un dels dirigents generals i un entusiasta veritable. L'estiu del 1935, poc abans de començar el treball a l'escola de S'Agaró, escriu als escoltes de Manresa amb aquest entusiasme: «Avant, minyons, avant. No descoratgeu mai. El món ens mirarà amb estranyesa o indiferència; però mentre una civilització s'enfonsa, esmampada, nosaltres posarem els fonaments d'una pàtria millor, en la que Manresa, gràcies als seus minyons, resplendirà amb tota la llusor dels seus temps pretèrits. Avant, minyons, avant»²⁴.

No és ara el moment de fer un estudi de l'escoltisme, però sí que cal recordar les conclusions del primer congrés nacional de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (12 al 14 d'abril de 1936):

1. Cal que a les escoles catalanes totes les activitats escolars siguin orientades a la formació moral dels deixebles.
2. Per tal de facilitar aquesta tasca i tenint en compte que la formació moral sempre és funció de la vida col·lectiva, cal organitzar tant com sigui possible la vida de les escoles catalanes dintre aquelles organitzacions que més facilitin la tasca de l'educació del caràcter.
3. Una de les organitzacions més a propòsit per a facilitar als infants de Catalunya l'educació del caràcter i la formació de la personalitat és l'escoltisme de Baden Powell que té a la nostra terra una representació autèntica en l'organització anomenada «Germanor de Minyons de Muntanya».
4. Cal ajudar i protegir l'obra escoltista, sobretot quan aquesta és avalada per organitzacions solventes i degudament autoritzades...²⁵.

Avaluació dels alumnes

Ja hem vist com al moment d'inscriure's a l'escola se'ls hi feia omplir uns oficis que servien per un millor coneixement del noi a partir del coneixement de la família. Els criteris de l'escola eren de fer un examen inicial antropològic, psicològic i pedagògic, repetint-lo a final de curs per veure els canvis haguts.

Algunes de les notes de l'opuscle –ja ho hem dites varen quedar en bones intencions en aquest primer any de funcionament, no fou així pel que fa a aquest aspecte. Hem tingut l'oportunitat de poder consultar els test fets als alumnes. Algunes de les fitxes consultades són de l'escola Blanquerna i suposem –degut als lligams que hi havia– serien la pauta per S'Agaró: dades antropomètriques, sanitàries, fulls d'observació psicològica, full d'inspecció mèdico-escolar.

En els informes psicològics dels infants hi ha l'edat cronològica i mental dels alumnes, el quadre amb les proves Terman i totes les anotacions que calen, acompanyat de quocient intel·lectual. L'examen analític de la intel·ligència es feia mitjançant la prova de Meili amb les gràfiques acolorides segons els diferents tants per cent. També se'ls hi feia la prova de Vermeylen per a l'estudi de l'atenció concentrada i la de Mira per l'atenció sostinguda interna i externa, acabant amb un judici sobre la personalitat del noi estudiant. Sovint aquest judici anava acompanyat d'indicacions complementàries.

4. A MANERA DE CONCLUSIÓ

Aquesta és l'Escola de S'Agaró. L'únic intent conegut a les nostres comarques d'aplicació al màxim de fidel dels 30 punts senyalats per Adolf Ferrière com a característics del moviment de l'Escola Nova. I no hi oblidem l'afegit posterior d'A. Martorell que en els països llatins aquestes escoles «són, en general, confessionals i religioses i coneixen una profunda educació espiritual i religiosa»²⁶.

²² ESCOLA DE S'AGARÓ, citat, pàg. 8.

²³ Ibidem, pàg. 9.

²⁴ Butlletí Minyons de Muntanya i Estol de Follets del Bages, III, n.º 31, juliol-setembre 1935, Manresa, pàg. 3.

²⁵ SERRA, A. *Història de l'escoltisme...*, citat, pàg. 55.

²⁶ MARTORELL, A. *Com realitzar pràcticament...*, citat, pàg. 15.

És difícil fer-ne un judici de S'Agaró. la seva curta existència no permeté de dur a terme el cúmul d'il·lusions de Masó. Vista la intensa i engrescadora personalitat del creador de S'Agaró ens atrevim a conjeturar que l'escola hauria reeixit. L'interrogant que planteja A. Galí quan parla de l'Escola de S'Agaró²⁷ de si Narcís Masó «hauria arribat a dotar-la de continguts prou intensos i pregons que li donessin l'alta qualitat educativa que l'havia de sostenir» queda sense contestar i cal tenir-lo present ja que procedeix d'una persona que el coneixia profundament i amb la qual havien compartit molts anys de treball educatiu.

Personalment no sé si l'escola hauria tingut el nivell

educatiu que Galí n'esperava de l'obra del seu col·laborador; pels testimonis recollits dels antics alumnes i d'altres col·legues de Masó m'atreveixo a manifestar que S'Agaró hauria anat endavant, malgrat les dificultats, i que això hauria estat possible gràcies a la decidida voluntat de Masó. Voluntat expressada clarament en aquest text seu que és el millor colofó d'aquest breu intent de recuperar un dels nostres educadors: «Les democràcies futures, en les que els homes s'estructurin no pel seu poder ni per la seva riquesa ni per la seva gosadia, sinó per la seva capacitat i la seva intel·ligència, s'han de forjar per força en la fornada de l'ESCOLA NOVA.»

RESUM:

En el moment present hi ha un afany per descobrir i recuperar les institucions educatives i els treballs de les persones que treballaren en el camp de l'ensenyament i de l'educació en el primer terç d'aquest segle a Catalunya.

Amb el seu esforç i entusiasme contribuïren que el nostre País estés a l'avançada de la renovació pedagògica europea. Aquesta recuperació, però, no pot quedar circumscrita només a la ciutat de Barcelona i a alguns noms mítics.

Aquest treball sobre Narcís Masó pretén donar a conèixer la personalitat d'aquest gironí en el camp de l'educació i, d'una manera especial, l'Escola de S'Agaró (curs 1935-36) que fou la seva obra personal més estimada.

SUMMARY

At the present moment there is an eagerness to locate and recover the educational institutions and the works of people who worked in the field of education in Catalonia in the first thirty years of this century.

These people, with their strength and enthusiasm contributed to place our country in the forefront of the European pedagogical renovation. However this recovery cannot remain restricted only to the city of Barcelona and to several well-known names.

This essay on Narcís Masó has as its aim to reveal the personality of this man from Girona in the field of education, and in a particular way to study the school of S'Agaró which was his own personally preferred work.

²⁷ GALÍ, A., *Història de les institucions i...*, citat, pàg. 209.